

Den klassiska musikens död

Göteborgs-Posten 150901

När Kent Nagano höjer taktpinnen inför Göteborgs symfoniorkester och musikerna sätter an sin första ton aktualiseras en fond av konstnärlig kompetens, skriver Max Käck. Men vad händer med den klassiska musiken när musikalisk erfarenhet förlorar mark till förmån för gör-det-självkultur?

I en intervju i den österrikiska nättidskriften kurier.at säger den världsberömda dirigenten Kent Nagano att den västerländska klassiska musiken håller på att förlora sin relevans i samhället. Nagano, som bl.a. är förste gästdirigent hos Göteborgs Symfoniorkester, anser att genren i snabb takt är döende, trots att dess förmåga att gestalta vår tids komplicerade värld borde göra den mera aktuell än någonsin. Det är inte tillgänglighet som är problemet, i stället pekar han ut ekonomiska nedskärningar, ökande konkurrens om uppmärksamheten och en åldrande publik som orsaker. Det är en paradox, säger han, att detta sker samtidigt som våra tekniska möjligheter att nå ut är bättre än någonsin.

Nagano uttrycker här något som många på den klassiska musikens område är medvetna om men helst inte talar om. Symptomen är många: Det finns en inställning om musik att traditionen inte behövs – en antiauktoritär hållning har blivit anti-bildning. Många vill arbeta med musik, men det skall gå snabbt och vara lätt. Gör-det-självkultur, community art, prosumentskap mm är begrepp som speglar hur musikalisk erfarenhet och visdom förlorar mark. I stället gäller devisen Känns det bra, är det bra.

Naturligtvis är ett vidgat deltagande i musikskapandet positivt, problemet är att musiken inte som andra konstarter har lyckats försvara sin roll att också fungera fördjupande och traditionsbärande. Konsten skall omfatta alla, men den behöver också tillåta koncentration och specialisering, annars utvecklas den inte.

Ett kännetecknande drag i alla konstarter och allt kunskapsskapande i den västerländska kulturkretsen, är förmågan att ackumulera erfarenheter och formalisera dem så att de kan bevaras till kommande generationer. Ingen behöver därför börja från noll, alla har möjlighet att stå på tidigare generationers axlar. Därför har vi också alltid bejakat att några går före på vägen in i den kartlösa framtiden. Detta sätt att verka har gett oss flygplan, teflonpannor och datorer – men också en musikkonst med ett nästan obegränsat uttrycksregister. På samma sätt som många offrade sina liv för att lära sig flygandets konst, har musiker, tonsättare, instrumentbyggare och musikforskare i generationer ägnat sina liv åt att söka efter lagarna för musikens fulländning.

I vår europeiska historia började denna vandring för omkring ett tusen år sedan med den första flerstämmigheten. Några hundra år senare var kontrapunktens principer utforskade. Ytterligare några hundra år behövdes för att skapa tonartsystemet och läran om samklangernas relationer. Insikter om balans och proportioner liksom form och dramaturgi – förmågan att ta med lyssnaren på musikaliska resor i fantasin och skapa oerhörda upplevelser – har ständigt fördjupats och förts vidare från lärare till elev ända fram till vår tid.

Parallellt har hantverkare i sina verkstäder strävat efter att förfina instrumentens klangliga egenskaper och uttryckregister. Hur locket på en violin skall formas, hur mässingen skall drivas. Musiker har utvecklat finmotorik och en kroppens taktilla visdom i samverkan med, och kamp mot sina instrument.

När Kent Nagano höjer taktpinnen inför Göteborgs Symfoniorkester och musikerna sätter an sin första ton aktualiseras hela denna fond av konstnärlig kompetens. Lacket som blandades på sjuttonhundratalet, vinden som svepte genom kronorna på de granar i Mittenwald som senare blev material för klangbottnar, längtan hos oräkneliga musiker och tonsättare efter musikalisk fullkomning – allt blir närvarande.

Vi står inför en skatt som skapats av generationers längtan och möda. Det är denna levande musikkultur som med Naganos ord nu möter "döden på avbetalning". Vår tids rastlöshet och tillit till den egna förmågan får många att tro att det räcker med att lyssna sig fram för att skapa bra musik. Man känner sig fram tills det blir "bra". Vem skulle flytta in i ett hus som byggts med en sådan metod?

Men på samma sätt som husets väggar döljer konstruktioner och material som förhindrar att det faller samman eller ruttnar upp, på samma sätt består ett välkomponerat verk av mängder av dolda konstruktionsdetaljer som visserligen inte hörs, men som behövs för att verket skall stå starkt. Det är detta som skiljer den västerländska klassiska konstmusiktraditionen från gör-det-självkulturen. Och det är detta som är den erfarenhetsgrund som (vilket Hindemith påpekade) gör att ett mediokert musikaliskt material faktiskt kan bli anständig musik om det behandlas på ett kunnigt sätt. Liksom att en inspirerad musikalisk idé kan få ett verk att höja sig över allt någon trott möjligt.

Som i alla andra konstarter är det inom musikkonsten fråga om två förhållningssätt som står mot varandra. I det ena är verket, konstnären, kunskapen och fördjupningen viktig, i det andra är flödet allt och det som skapas tidsbundet, platsspecifikt och socialt betingat. Det är ingen tvekan om vilken attityd som kommer att ta över – om det varit någon kamp är den redan avgjord. I den gamla traditionsburna kulturen har förfining övergått i förkonstling, i den nya är demokrati, deltagande, tillgänglighet och individens frihet i fokus. Detta måste bejakas och befrämjas, i full medvetenhet om att det i första skedet leder till en konstnärlig tillbakagång. Med tiden kommer den explosionsartade ökningen av konstnärligt skapande att leda till en guldålder som vi aldrig tidigare sett. Så frågan är: skall vi sörja en dalande musikalisk sol, eller skall vi låta den som elefanten gå att dö i frid och ensamhet?

Problemet är att denna potatis verkar vara för het för att kulturstödjande myndigheter och de institutioner som arbetar med klassisk musik skall tordas vidröra den. I stället anpassas utbudet och publiken stryks medhårs med populära klassiker. Artisteri blir viktigare än konstnärskap. I den mån nyskriven musik spelas är den bakåtblickande och genreöverskridande. Musik förlorar sin plats i skolan i konkurrens med mera "nyttiga" ämnen. Och med denna pågående urlakning av den musikaliska bildningen förlorar vi ett av våra kraftfullaste redskap att tolka och gestalta vår samtids komplexitet och existentiella dilemman.

"Det kommer alltid att finnas bra musik" brukade musikprofessorn Jan Ling säga när sådana dystopier kom på tal.

För alla som fått sin andliga näring ur vår klassiska musikskatt är detta dock en klen tröst när vi står inför utsikten av en lång ökenvandring innan den nya musikkulturen nått sin mognad. Kanske måste någon samla texter och partitur i lerkärl och begrava dem så att de kan hittas om tusen år likt nya Döda Havs-fynd.

Max Käck